

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ХАЛАДЖИ ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 342.924:349.4

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ
В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпро – 2026

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Приватному вищому навчальному закладі «Університет сучасних знань».

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор

Миронюк Роман Вікторович,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри адміністративного права і процесу.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Шатрава Сергій Олександрович,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем досудового розслідування;

доктор юридичних наук, професор

Віхляєв Михайло Юрійович,

Ужгородський національний університет,
професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права.

Захист відбудеться 27 червня 2026 р. о 12.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Дніпровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Науки, 26).

Автореферат розіслано 25 травня 2026 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Василь Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Починаючи з 2016 року з моменту запровадження судової реформи були започатковані нові стандарти судочинства, які передбачають незалежність судової влади, професійний конкурсний відбір на посаду судді осіб, які мають достатній стаж правничої діяльності, в тому числі поза судовою системою, відкритість судового процесу, змагальність сторін судового процесу, обґрунтованість рішень суддів тощо. Означені реформи торкнулись і такої болючої теми для суспільства, як відповідальність суддів за порушення норм та правил судового процесу та етично-моральних норм у процесі судового розгляду справ, а також за порушення доброчесності та застосування заходів дисциплінарної відповідальності до суддів.

Загалом, згідно з відомостями звіту Вищої ради правосуддя (далі – ВРП), упродовж 2024 року до ВРП надійшло 8 268 дисциплінарних скарг щодо суддів, за результатами розгляду цих скарг ухвалено 134 рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності 145 суддів, до яких застосовано такі дисциплінарні стягнення: попередження – щодо 64 суддів; догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця – до 19 суддів; сувора догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців – щодо 11 суддів; подання про тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя – щодо 3 суддів; подання про звільнення судді з посади – щодо 48 суддів. Водночас ВРП залишила без розгляду 3 136 дисциплінарних скарг (35 % від загальної кількості скарг, розгляд яких завершено у 2024 році), про що винесено 575 ухвал про їх повернення скаржнику.

Зазначені дані свідчать в цілому про досить високу динаміку роботи ВРП щодо розгляду дисциплінарних проваджень щодо суддів. Однак ключовими проблемними питаннями у цій сфері залишаються необхідність унормування відкритої процедури застосування заходів відповідальності в межах одного нормативно-правового акта (систематизації норм про дисциплінарну відповідальність), уточнення підстав для притягнення до відповідальності, законності та об'єктивності процедури дисциплінарного розслідування, ефективності дисциплінарних санкцій, обґрунтованості їх застосування, публічного оприлюднення процедури та результатів дисциплінарних проваджень.

Вказані проблемні питання об'єктивізують необхідність використання наукових підходів до їх вирішення, проведення експертної оцінки існуючого порядку застосування заходів дисциплінарної відповідальності до судді та виокремлення науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення правових засад застосування заходів дисциплінарної відповідальності та процедури їх застосування.

Теоретико-правовим та процедурним питанням дисциплінарної відповідальності суддів присвятили свою увагу такі вчені, як: В. Авер'янов, В. Бевзенко, Р. Голуботовський, Е. Демський, С. Ківалов, Т. Коломоєць,

В. Колпаков, О. Кузьменко, Р. Мельник, О. Миколенко, Р. Миронюк, О. Пасенюк, Д. Приймаченко, О. Рябченко, А. Селіванов, С. Стеценко, В. Тимошук, М. Цуркан, С. Шатрава, О. Юнін та інші. Окремі пропозиції щодо удосконалення правових засад застосування заходів дисциплінарної відповідальності та процедури їх застосування були запропоновані дослідниками цієї сфери, зокрема у роботах таких авторів, як: С. В. Подкопаєва «Дисциплінарна відповідальність суддів» (2003 рік), А. В. Шевченко «Дисциплінарна відповідальність суддів України» (2003 рік), Л. Є. Виноградова «Юридична відповідальність суддів загальних судів України» (2004 рік), О. М. Овчаренко «Юридична відповідальність суддів: питання теорії і практики» (2018 рік), В. В. Паришкура «Юридична відповідальність суддів в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз» (2017 рік), Р. А. Бондарчук «Адміністративно-правове регулювання процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності» (2021 рік).

Ними було досліджено різні аспекти проблематики дисциплінарної відповідальності суддів, водночас основна увага була спрямована на з'ясування підстав такої відповідальності та окремих проблемних питань процедури її застосування. Меншою мірою була приділена увага системній проблемі – якості адміністративно-правового регулювання дисциплінарної відповідальності суддів, як основи дослідження цієї проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до Пріоритетних напрямків фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначених п. 1.2 розділу І (удосконалення інституційних механізмів адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; забезпечення реалізації принципів верховенства права, справедливості і рівності перед судом), а також Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11.06.2021 № 231/2021, в якій визначено основні напрями та пріоритети подальшого удосконалення законодавства України про судоустрій.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертації полягає у розкритті особливостей адміністративно-правового забезпечення дисциплінарної відповідальності суддів в Україні, з'ясуванні його вад та виокремлення напрямів удосконалення. Для досягнення вказаної мети в дисертації поставлено й вирішено такі основні *завдання*:

- з'ясовано сутність дисциплінарної відповідальності судді та правову природу процедури її застосування;
- визначено адміністративно-правові засади регулювання та принципи дисциплінарної відповідальності суддів в Україні;
- систематизовано суб'єктів правовідносин дисциплінарної відповідальності суддів в Україні, розкрито та їх адміністративно-правовий статус;
- виокремлено досвід країн ЄС щодо встановлення та застосування дисциплінарної відповідальності до суддів та напрями його впровадження в Україні;
- з'ясовано законодавче визначення та проблеми тлумачення підстав

притягнення судді до дисциплінарної відповідальності;

– виокремлено систему заходів дисциплінарної відповідальності, що застосуються до суддів та визначено її ефективність;

– охарактеризовано процедуру застосування заходів дисциплінарної відповідальності до суддів та запропоновано шляхи її удосконалення;

– розкрито особливості оскарження та виконання рішення, ухваленого внаслідок дисциплінарного провадження стосовно судді (за результатами аналізу судової практики).

Об'єкт дослідження – сукупність суспільних відносин, що виникають у зв'язку із застосуванням до судді заходів дисциплінарної відповідальності.

Предмет дослідження – адміністративно-правове забезпечення дисциплінарної відповідальності суддів в Україні.

Методи дослідження. Методологія дослідження базується на системі методів, а також способів наукового пізнання. *Діалектичний метод* використано з метою визначення сутності адміністративно-правової природи дисциплінарної відповідальності суддів (підрозділ 1.1). *Системно-структурний метод* використано для виокремлення адміністративно-правових засад регулювання та принципів дисциплінарної відповідальності суддів в Україні (підрозділ 1.2); визначення системи суб'єктів правовідносин дисциплінарної відповідальності суддів в Україні та елементів їх адміністративно-правового статусу (підрозділ 1.3), з'ясування підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності (підрозділ 2.1). За допомогою *порівняльно-правового методу* проаналізовано особливості досвіду країн ЄС щодо встановлення та застосування дисциплінарної відповідальності до суддів (підрозділ 1.4). *Методи аналізу та синтезу* використано під час розкриття підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності (підрозділ 2.1) та визначення систем заходів дисциплінарної відповідальності, що застосовуються до суддів та з'ясування їх ефективності (підрозділ 2.2). *Формально-юридичний метод* використано для аналізу процедури застосування заходів дисциплінарної відповідальності до суддів (підрозділ 2.3), а також для розкриття особливостей оскарження та виконання рішення прийнятого в результаті дисциплінарного провадження відносно судді (підрозділ 2.4).

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, чинні законодавчі та інші нормативно-правові акти, які регулюють інститут дисциплінарної відповідальності суддів в Україні та шляхи його вдосконалення.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, розміщені на офіційному сайті ВРП, узагальнення судової практики, систематизовані в рішеннях Верховного Суду, Конституційного Суду, Європейського Суду з прав людини, аналітичні дані динаміки діяльності ВРП в період з 2022–2025 рік щодо застосування до суддів заходів дисциплінарної відповідальності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в межах наукового дослідження вперше здійснено науковий аналіз адміністративно-правового забезпечення дисциплінарної відповідальності суддів в Україні з

урахуванням новітніх підходів до формування суддівського корпусу та дотримання принципів доброчесності суддівської діяльності. Унаслідок виконання поставлених завдань дослідження сформульовано низку наукових висновків та пропозицій, зокрема:

уперше:

- систематизовано ознаки, які ідентифікують процедуру притягнення судді до дисциплінарної відповідальності як адміністративну процедуру: здійснюється суб'єктом владних повноважень – ВРП; регулюється нормами адміністративно-процедурного права та з дотриманням принципів адміністративної процедури; завершується прийняттям адміністративного акту, який може буди оскаржений в порядку позасудового (адміністративного) провадження або в межах адміністративного судочинства;

- виокремлено позитивні світові практики процедури дисциплінарної відповідальності суддів та визначено шляхи їх можливого впровадження в Україні, зокрема щодо чіткої диференціації видів дисциплінарних стягнень, які можуть бути застосовані до суддів залежно від ступеня важкості (шкідливості) вчинення дисциплінарного проступку, зменшення навантаження на ВРП шляхом розподілення повноважень щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності – надання повноважень щодо застосування попередження та догани голові суду, в якому працює суддя, суворой догани – судовій раді суду вищої інстанції для судді нижчої інстанції за спрощеною процедурою, інших, більш суттєвих санкцій – Дисциплінарній палаті ВРП у порядку загального провадження;

- обґрунтовано напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання дисциплінарної відповідальності суддів, а саме: ухвалення окремого Закону України «Про Дисциплінарний статут суддів», в якому треба систематизувати матеріальні та процедурні норми, які регламентують дисциплінарну відповідальність суддів; ухвалення Положення про Дисциплінарні палати ВРП, в якому має бути визначено їх правовий статус; внесення змін до Закону «Про судоустрій та статус судді» щодо закріплення порядку застосування всіх видів дисциплінарних стягнень до судді, уточнення видів дисциплінарних стягнень та підстав для їх застосування, визначення кола обмежень для судді, які передбачають застосування такого дисциплінарного стягнення, як попередження;

удосконалено:

- наукові підходи щодо уточнення підстав застосування деяких дисциплінарних стягнень до суддів у Законі України «Про судоустрій та статус судді», а саме: залишення на розсуд Дисциплінарної палати ВРП ухвалення рішення щодо доцільності застосування більш суворого дисциплінарного стягнення за наявності непогашеного дисциплінарного стягнення, виключення обмеження щодо можливості участі в конкурсі на обіймання посади в іншому суді для судді, який має непогашене дисциплінарне стягнення у вигляді попередження та догани;

- правові засади процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності шляхом: деталізації норми щодо «умисного або внаслідок

недбалості істотного порушення норм процесуального права»; оптимізації строків давності – скорочення строків від моменту вчинення/виявлення проступку до притягнення до відповідальності для забезпечення оперативності реагування та уникнення безкарності через затягування; запровадження єдності дисциплінарної практики – забезпечення однакового підходу дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя (ВРП) до схожих порушень; встановлення жорсткіших процесуальних фільтрів для скарг, щоб процедура не використовувалася як інструмент позапроцесуального тиску на суддю з боку сторін процесу або інших осіб; посилення ролі громадянського суспільства (наприклад, залучення громадських експертів чи представників інститутів громадянського суспільства до попереднього розгляду скарг) без порушення міжнародних стандартів незалежності правосуддя;

– визначення чітких строків здійснення попередньої перевірки дисциплінарних скарг та вирішення дисциплінарними палатами питання про відкриття проваджень за скаргами у регламенті ВРП, визначення в законі запобіжників недотримання строків розгляду скарг, унормування процедури розгляду запитів про надання публічної інформації під час розгляду дисциплінарної справи щодо судді, публікування на веб сторінці ВРП усіх рішень за результатами розгляду дисциплінарних скарг у форматі відкритих даних;

– наукові підходи щодо виокремлення особливостей позасудового (адміністративного) оскарження та судового оскарження рішення ДП ВРП щодо застосування до судді заходів дисциплінарної відповідальності, а також щодо виокремлення вад порядку виконання таких рішень та напрямків його удосконалення;

набуло подальшого розвитку:

– узагальнення міжнародного досвіду функціонування інституту дисциплінарної відповідальності суддів у країнах сталої та молоді демократії, на підставі чого з'ясовано позитивний досвід та виокремлено напрями його впровадження в Україні, зокрема щодо залучення представників громадськості при вирішенні питання притягнення судді до дисциплінарної відповідальності;

– положення щодо доцільності уточнення підстав застосування такого дисциплінарного стягнення, як подання про звільнення судді з посади з метою недопущення порушення принципу законності та неупередженості дисциплінарної процедури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– *науковій діяльності* – для з'ясування сутності та змісту дисциплінарної відповідальності суддів в Україні, вироблення науково обґрунтованих напрямів удосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері, а також як основа для подальших наукових досліджень із відповідної проблематики;

– *правотворчій діяльності* – для вдосконалення нормативно-правових актів, які регулюють дисциплінарну відповідальність суддів в Україні, а також

визначають комплекс повноважень суб'єктів правозастосування в цій сфері та методи їх реалізації;

– *практичній діяльності* – для вдосконалення діяльності суб'єктів владних повноважень, що безпосередньо або опосередковано здійснюють процедуру притягнення судді до дисциплінарної відповідальності (ВРП, ДСА України);

– *освітньому процесі* – у викладанні здобувачам вищої освіти дисциплін «Адміністративне право», «Службове право», під час підготовки підрозділів підручників і навчальних посібників із відповідних навчальних дисциплін, а також статей і наукових повідомлень.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на 4 науково-практичних конференціях, а саме: «Теорія і практика конституціоналізму: вітчизняний і зарубіжний досвід» (м. Дніпро, 20 червня 2023 року); «Права людини в контексті актуальних проблем державотворення, правотворення, правоінтерпретації та правореалізації» (м. Дніпро, 10 грудня 2025 року); «Проблеми забезпечення прав і свобод людини» (Луцьк, 12 грудня 2025 року); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (16 березня 2026 року).

Публікації. Основні результати й положення виконаного дослідження знайшли своє відображення в 10 наукових працях, серед яких 5 наукових статей опубліковано в юридичних фахових виданнях України, 1 – в науковому закордонному виданні та 4 тезах доповідей на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних заходах.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з основної частини (вступу, двох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатка. Загальний обсяг дисертації становить 193 сторінки, з яких основного тексту – 152 сторінки. Список використаних джерел налічує 156 найменувань і займає 20 сторінок. Додаток викладно на 2-х сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, встановлено її зв'язок із науковими програмами, планами й темами; визначено мету та завдання, об'єкт і предмет, а також методи дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію результатів і публікації, структуру роботи.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади дисциплінарної відповідальності суддів в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Дисциплінарна відповідальність судді та правова природа процедури її застосування»* з'ясовано правову природу дисциплінарної відповідальності суддів та процедури її застосування, запропоновано авторське визначення процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності,

виокремлено її ознаки.

Встановлено, що правова природа процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності зумовлена сутністю відносин, які виникають у порядку її здійснення і полягають в такому: їх об'єктом є діяльність судді, яка здійснюється у порядку, визначеному законом, але з порушенням певних норм та правил; суб'єктами відносин є, з однієї сторони суддя, стосовно якого є дані про вчинення дисциплінарного проступку, з іншої – посадова особа та колегіальний орган ВРП, які здійснюють дисциплінарне провадження; зміст – оцінка законності реалізації повноважень суддею та морально-етична поведінка судді.

З'ясовано, що з огляду на правову природу відносин, які виникають в процесі притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, дисциплінарне провадження (процедуру) стосовно суддів доцільно віднести до адміністративних проваджень по застосуванню заходів адміністративного (дисциплінарного) примусу в порядку проходження особливого виду державної служби (служби на посаді судді). Виокремлено ознаки адміністративної процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

У підрозділі 1.2 «Адміністративно-правове регулювання та принципи дисциплінарної відповідальності суддів в Україні» досліджено систему адміністративно-правового регулювання дисциплінарної відповідальності суддів в Україні, яка включає: 1) Закон України «Про судоустрій та правовий статус суддів», який в цілому закріплюючи правовий статус судді, виокремлює як окремий елемент його статусу дисциплінарну відповідальність судді та визначає загальні засади застосування дисциплінарної відповідальності до судді; 2) Закон України «Про Вищу раду правосуддя», який визначає комплекс повноважень Дисциплінарних палат ВРП щодо застосування заходів дисциплінарної відповідальності до суддів, а також визначає порядок дисциплінарного провадження; 3) підзаконні нормативні акти – Регламент ВРП, який систематизує етапи процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та Положення про службу дисциплінарних інспекторів ВРП, яке регламентує діяльність дисциплінарних інспекторів щодо здійснення дисциплінарного провадження відносно судді. Виокремлено вади адміністративно-правового регулювання дисциплінарної відповідальності суддів та запропоновано і обґрунтовано шляхи його удосконалення.

Наведено принципи, на яких базується процедура притягнення судді до дисциплінарної відповідальності: законності, рівності прав усіх сторін провадження, об'єктивності, неупередженості, доступності, відкритості; розкрито їх зміст.

У підрозділі 1.3 «Суб'єкти правовідносин дисциплінарної відповідальності суддів в Україні та їх адміністративно-правовий статус» систематизовано суб'єктів, які вступають у правовідносини щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, до яких віднесено: суддю (об'єкт впливу) – є носієм судової влади та несе відповідальність за порушення, визначені ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (вчинення дисциплінарного проступку); ВРП – уповноважений конституційний орган, дисциплінарні палати

якого здійснюють дисциплінарне провадження; дисциплінарний інспектор ВРП – здійснює попередню перевірку скарг та формує матеріали службової перевірки. Досліджено елементи їх адміністративно-правового статусу, через реалізацію яких забезпечується дотримання принципу законності такої процедури.

Виокремлено положення щодо оптимізації повноважень ВРП щодо застосування до судді заходів дисциплінарної відповідальності, які дозволять узгодити національне законодавство з міжнародними стандартами судочинства та судового захисту прав і свобод особи.

У підрозділі 1.4 *«Досвід країн ЄС щодо встановлення та застосування дисциплінарної відповідальності до суддів та напрями його впровадження в Україні»* з'ясовано досвід окремих країн ЄС щодо встановлення та застосування дисциплінарної відповідальності до суддів та визначено напрями його впровадження в Україні. Встановлено, що порядок притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності в багатьох провідних країнах світу є схожим за існуванням нормативно закріпленої процедури, спеціально створених дисциплінарних органів, видів дисциплінарних стягнень, однак наявними є й особливості, які полягають в розподіленні компетенції дисциплінарних органів щодо застосування окремих дисциплінарних стягнень, порядку оскарження рішень про застосування до судді дисциплінарних стягнень. Досліджено процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в тих Європейських країнах, на які орієнтується Україна в побудові (оновлені) судової системи і які є партнерами на цьому шляху, зокрема у Французькій Республіці, Федеративній Республіці Німеччина, Сполученому Королівстві Великої Британії, Литовській Республіці, Естонській Республіці.

Виокремлено позитивні закордонні практики такої процедури та визначено шляхи їх можливого впровадження в Україні.

Розділ 2 «Процедура застосування заходів дисциплінарної відповідальності до суддів в Україні та шляхи її удосконалення» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності: законодавче визначення та проблеми тлумачення»* визначено підстави дисциплінарної відповідальності суддів з урахуванням їх законодавчого урегулювання. Встановлено, що за змістом та сутністю підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності можна систематизувати в такі групи: 1) порушення процесуальних норм та строків – незаконна відмова в доступі до правосуддя, безпідставне затягування розгляду справи (понад встановлені строки), порушення правил автоматизованого розподілу справ, незазначення мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін; 2) порушення етичних норм та несумісності – поведінка, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, позапроцесуальне спілкування щодо обставин справи, неповідомлення про конфлікт інтересів, порушення вимог щодо декларування доходів/видатків; 3) неналежне виконання професійних обов'язків – необґрунтована відсутність судді на робочому місці, часті безпідставні відрядження судді або бездіяльність, що призвела до істотних наслідків, порушення засад рівності сторін або права на справедливий суд; 4) вчинення

проступку умисно (усвідомлене порушення), вчинення проступку внаслідок недбалості (несумлінне ставлення до обов'язків). Виокремлено проблеми їх тлумачення в правозастосовній практиці.

У підрозділі 2.2 *«Система заходів дисциплінарної відповідальності, що застосовуються до суддів та її ефективність»* з'ясовано систему заходів дисциплінарної відповідальності, що застосовуються до суддів, оцінено їх ефективність та запропоновано окремі пропозиції щодо їх удосконалення.

Встановлено, що з-поміж європейських країн система заходів дисциплінарного стягнення до суддів в Україні є найширшою та найбільш суворою. До таких заходів віднесено: попередження; догану з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця; сувору догану з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців; подання про тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді та обов'язковим направленням судді до Національної школи суддів України для проходження курсу підвищення кваліфікації та подальшим кваліфікаційним оцінюванням для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді; подання про переведення судді до суду нижчого рівня; подання про звільнення судді з посади. Крім того, при застосуванні до судді заходів дисциплінарного стягнення на нього поширюються також додаткові обмеження – тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя та непогашеність дисциплінарного стягнення. Здійснено аналіз обмежень, які передбачають ці заходи стягнення для судді.

У підрозділі 2.3 *«Процедура застосування заходів дисциплінарної відповідальності до суддів та шляхи її удосконалення»* досліджено зміст процесуальних дій, які здійснюються в межах стадій процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. З'ясовано, що процедура дисциплінарної відповідальності суддів в Україні здійснюється ВРП і включає такі стадії: 1) подання скарги – звернення будь-якої осудної особи з аргументованою скаргою до ВРП (як правило, це є учасники судового процесу, який здійснює суддя – позивач, відповідач, адвокат, потерпіла особа); 2) попередня перевірка – здійснюється членом ВРП, який перевіряє дані, отримує письмові пояснення судді, вивчає матеріали справи; 3) відкриття справи та призначення дисциплінарного інспектора, який здійснює збір матеріалів справи та надає на розгляд Дисциплінарної палати; 4) розгляд справи – здійснюється у відкритому провадженні відповідною Дисциплінарною палатою ВРП за участі судді та скаржника; 5) ухвалення рішення – винесення рішення Дисциплінарною палатою ВРП щодо застосування стягнення або закриття справи.

Систематизовано шляхи удосконалення правових та організаційних засад процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в Україні з урахуванням аналізу практики діяльності ВРП по застосуванню заходів дисциплінарної відповідальності стосовно суддів за 2021–2025 роки.

У підрозділі 2.4 *«Особливості оскарження та виконання рішення»*

прийнятого в результаті дисциплінарного провадження відносно судді (за результатами аналізу судової практики) досліджено зміст процесуальних дій, які здійснюються в межах стадій позасудового (адміністративного) та судового оскарження процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; виокремлено їх особливості, зокрема: оскарження рішень дисциплінарних палат ВРП щодо суддів здійснюється до ВРП протягом 30 днів; право на скаргу має суддя та скаржник; розгляд скарги здійснює ВРП у пленарному складі, при цьому члени ВРП, які входили до Дисциплінарної палати, що ухвалила рішення, не беруть участі в розгляді; рішення ВРП (як органу оскарження) може бути оскаржене до Верховного Суду протягом 30 днів; скарга має містити обґрунтування незаконності рішення, порушення процедури або невідповідність стягнення вчиненому проступку.

Досліджено зміст процесуальних дій, які здійснюються в межах стадії виконання рішення щодо застосування до судді дисциплінарного стягнення; виокремлено їх особливості, зокрема: якщо рішення не оскаржено, воно набуває чинності після закінчення строку на оскарження; попередження та догана є негайними заходами, тоді як подання про звільнення чи тимчасове відсторонення реалізується після затвердження; у разі подання на звільнення, суддя припиняє здійснення правосуддя до ухвалення рішення ВРП; у разі скасування рішення судом, суддя вважається таким, що не має дисциплінарного стягнення.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає у розкритті сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового забезпечення дисциплінарної відповідальності суддів в Україні, з'ясування його вад та виокремлення напрямів удосконалення. За результатами дисертації сформульовано такі основні висновки:

1. Встановлено, що під адміністративно-правовим забезпеченням дисциплінарної відповідальності суддів в Україні треба вважати регламентовану нормами адміністративного права діяльність суб'єктів публічної адміністрації, спрямовану на застосування до суддів ефективних заходів дисциплінарної відповідальності за порушення судової етики, принципів доброчесності, процесуальних норм з дотриманням принципів законності такої процедури.

Виокремлено та систематизовано ознаки, які ідентифікують процедуру притягнення судді до дисциплінарної відповідальності як адміністративну процедуру: здійснюється спеціально-уповноваженим суб'єктом владних повноважень – ВРП; здійснюється у порядку та з підстав, визначених у законі; регулюється нормами адміністративно-процедурного права, однак на неї не поширюються норми Закону України «Про адміністративну процедуру»; завершується ухваленням адміністративного акта; рішення суб'єктів владних повноважень, що ухвалюються в процесі та за результатом процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, можуть бути оскаржені в позасудовому та

судовому порядку.

2. З'ясовано, що основними вадами адміністративно-правового регулювання дисциплінарної відповідальності суддів є: 1) відсутність єдності норм щодо здійснення процедури застосування дисциплінарної відповідальності стосовно суддів (вони містяться в різних правових актах та в окремих положеннях, частина з яких є неузгодженими); 2) не чітко визначені підстави для притягнення до відповідальності, тобто дій, рішень чи бездіяльності судді, які створюють склад дисциплінарного порушення; 3) потребують розширення та уточнення види дисциплінарних стягнень, які можуть бути застосовані до судді залежно від виду дисциплінарного проступку; 4) відсутні критерії оцінки обґрунтованості щодо застосування того чи іншого дисциплінарного стягнення; 5) потребує належного урегулювання процедура публічного оприлюднення порядку здійснення та результатів дисциплінарних проваджень.

3 метою удосконалення адміністративно-правового регулювання дисциплінарної відповідальності щодо суддів доведено необхідність: 1) ухвалення окремого Закону України «Про Дисциплінарний статут суддів», в якому треба систематизувати матеріальні та процедурні норми, які регламентують дисциплінарну відповідальність суддів, а також визначити підстави та порядок застосування заходів заохочення до суддів; 2) розробки та ухвалення Положення про Дисциплінарні палати ВРП, в якому мають бути прописані права та обов'язки її членів, підстави та процедури відводу та самовідводу, процедури ухвалення ними рішень стосовно притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, підстави та порядок оскарження їх рішень та відсторонення від виконання службових обов'язків; 3) внесення змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» щодо: закріплення порядку застосування всіх видів дисциплінарних стягнень до судді, уточнення видів дисциплінарних стягнень та підстав для їх застосування, визначення кола обмежень для судді, які передбачають застосування такого дисциплінарного стягнення, як попередження.

3. Виокремлено систему органів публічної влади, а також суб'єктів делегованих повноважень, які ініціюють та здійснюють процедуру дисциплінарної відповідальності щодо суддів: скажчик, ВРП (Дисциплінарний інспектор, Дисциплінарна палата), Державна судова адміністрація, Рада суддів України. Запропоновано напрямки удосконалення діяльності системи даних суб'єктів, зокрема: 1) посилення ролі та незалежності ВРП шляхом забезпечення інституційної безперервності в роботі дисциплінарних палат ВРП, які здійснюють дисциплінарне провадження, дозволяючи членам ВРП виконувати повноваження до призначення наступників; 2) удосконалення процедури добору та діяльності дисциплінарних інспекторів, які проводять перевірку скарг, для забезпечення об'єктивності та доброчесності; 3) унормування діяльності Дисциплінарних палат ВРП в Положенні про Дисциплінарні палати ВРП, в якому мають бути прописані порядок їх формування та припинення діяльності, права та обов'язки її членів, підстави та процедури відводу та самовідводу тощо; 4) встановлення чітких строків та прозорих етапів дисциплінарного провадження, що включають перевірку, відкриття справи, розгляд та ухвалення рішення; 5) розмежування дисциплінарного

проступку та помилки в застосуванні норм права, щоб уникнути впливу на суддів, а також перегляд підстав для звільнення, зокрема через умисне порушення.

4. З урахуванням аналізу міжнародних стандартів притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та в результаті дослідження процедур притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в тих Європейських країнах, на які орієнтується Україна в побудові (оновлені) судової системи та які є партнерами на цьому шляху, виокремлено позитивні практики такої процедури та визначено шляхи їх можливого впровадження в Україні, а саме: 1) здійснення чіткої диференціації видів дисциплінарних стягнень, які можуть бути застосовані до суддів залежно від ступеня важкості (шкідливості) вчинення дисциплінарного проступку в Законі України «Про судоустрій та статус суддів»; 2) зменшення навантаження на ВРП шляхом розподілення повноважень щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності таким чином – попередження, догану може застосовувати голова суду, в якому працює суддя, сувору догану – суд вищої інстанції для судді нижчої інстанції за спрощеною процедурою, інші, більш суттєві санкції – Дисциплінарна палата ВРП за попереднім зібранням матеріалів справи дисциплінарними інспекторами ВРП у порядку загального провадження; 3) запровадження системи оцінки діяльності судді, відповідно до якої стосовно судді здійснюється перевірка на дотримання суддівської етики у випадку системного вчинення суддею помилок у роботі, а також при ухваленні рішення про обрання судді на посаду голови суду чи його заступника або призначення їх на новий термін повноважень.

5. Виокремлено проблеми тлумачення підстав дисциплінарної відповідальності суддів в Україні, які пов'язані з розмитістю законодавчих формулювань, суб'єктивізмом дисциплінарних органів (в окремих випадках) та конфліктом між необхідністю покарання за проступки і забезпеченням суддівської незалежності, з труднощами інтерпретації оціночних понять («істотне порушення», «грубе нехтування обов'язками»), що створює ризики тиску на суддів та порушення принципу передбачуваності. Запропоновано систематизувати практику діяльності ВРП щодо тлумачення підстав дисциплінарної відповідальності суддів у формі узагальнення такої практики, що слугувало б запобіжником для суддів та інших учасників судового процесу щодо відхилення від правомірної поведінки та дотримання принципів належного судочинства.

6. З'ясовано систему заходів дисциплінарної відповідальності, що застосовуються до суддів, оцінено їх ефективність та запропоновано окремі пропозиції щодо їх удосконалення. Доведено, що під час ухвалення рішень щодо застосування до суддів того чи іншого дисциплінарного стягнення Дисциплінарні палати ВРП мають завжди застосовувати принцип пропорційності, який передбачає врахування характеру дисциплінарного проступку, його наслідків, даних, що характеризують особу судді, ступеня його вини, наявності непогашених дисциплінарних стягнень, інших обставин, що впливають на можливість притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Обґрунтовано необхідність уточнення додаткових обмежень при застосуванні дисциплінарних стягнень до суддів в Законі України «Про судоустрій та статус судді», встановивши, що за наявності непогашених дисциплінарних стягнень до судді може бути застосовано

(а не обов'язково застосовується) більш суворе дисциплінарне стягнення, а також виключити як підставу недопуску судді до участі в конкурсі на обіймання посади в іншому суді – застосування до нього попередження та догани.

7. Систематизовано стадії адміністративної процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; з'ясовано, що основною стадією такої процедури є розгляд справи, яка має такі особливості: строки розгляду – розгляд дисциплінарної справи має бути завершений протягом 90 днів з дня її відкриття, у виняткових випадках цей термін може бути продовжений ВРП, але не більше ніж на 30 днів; склад органу – справа розглядається колегіально Дисциплінарною палатою (у складі не менше трьох членів) або самою ВРП; підготовка до розгляду покладається на члена-доповідача; суддя та особа, яка подала скаргу, завчасно повідомляються про дату, час і місце засідання, їх неявка не перешкоджає розгляду справи, якщо вони були повідомлені належним чином, проте суддя має право брати участь особисто або через представника (адвоката); засідання є відкритим (проходить у форматі відкритих слухань), а його перебіг фіксується технічними засобами, заслуховується доповідач, який викладає обставини справи, надається слово скаржнику (за бажанням) для підтримки його доводів, надається слово судді або його представнику для надання пояснень, спростування звинувачень та надання доказів; орган, що розглядає справу, досліджує матеріали, зібрані під час попередньої перевірки, він може витребувати додаткові документи, викликати свідків, оцінювати докази та надавати їм правову оцінку; за наслідками розгляду ухвалюється рішення: або про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності із застосуванням стягнення (від попередження до подання про звільнення), або про відмову в такому притягненні, рішення ухвалюється більшістю голосів від складу палати.

8. З'ясовано особливості стадії оскарження рішень щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, які полягають в такому: процедура оскарження передбачає чіткі строки та обмежене коло суб'єктів; рішення Дисциплінарної палати ВРП може оскаржити сам суддя (протягом 10 днів з дня ухвалення рішення); скаржник (особа, що подала дисциплінарну скаргу) має право на оскарження лише за умови, якщо Дисциплінарна палата надала на це дозвіл; скарга на рішення палати розглядається Вищою радою правосуддя у пленарному складі; за результатами розгляду ВРП може скасувати рішення, змінити його або залишити в силі; остаточне рішення ВРП (як ухвалене за скаргою, так і безпосередньо пленарне рішення) може бути оскаржене до Верховного Суду (Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду) протягом 30 днів.

Виокремлено особливості стадії виконання рішень щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, які полягають в такому: виконання рішень про притягнення до відповідальності має свою специфіку залежно від виду застосованого стягнення; до суддів можуть застосовуватися стягнення від попередження до подання про тимчасове відсторонення від правосуддя, переведення до іншого суду або звільнення з посади; дисциплінарне стягнення застосовується не пізніше 3 років із дня вчинення проступку (без урахування часу лікарняного чи

відпустки); якщо рішення передбачає звільнення судді, переведення його до іншого суду тощо, ВРП направляє відповідне подання до компетентних органів (наприклад, Президенту України або Верховному Суду); якщо суддя не піддається новому стягненню, воно автоматично вважається погашеним після закінчення певного строку (наприклад, подання про переведення діє протягом 3 років).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Наукові праці, в яких опубліковано
основні наукові результати дисертації:*

1. Халаджи О. В. Дисциплінарна відповідальність судді та правова природа процедури її застосування. *Наукові перспективи. Серія : Право.* 2025. Вип. 11(65). С. 1762–1773.
2. Халаджи О. В. Адміністративно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності суддів в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2025. № 5. С. 94–99.
3. Халаджи О. В. Досвід країн ЄС щодо встановлення та застосування дисциплінарної відповідальності до суддів та напрями його впровадження в Україні. *Держава та регіони. Серія : Право.* 2025. № 4 (60). С. 59–64.
4. Khaladzhi Olga. Foreign practices of the functioning of the institute of disciplinary responsibility of judges and directions of their implementation in Ukraine. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management).* 2025. № 6 (74). S. 34–41.
5. Халаджи О.В. Підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності: законодавче визначення та проблеми тлумачення. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2026. № 1. С. 196–200. URL: https://lsej.org.ua/1_2026/44.pdf.
6. Халаджи О. В. Система заходів дисциплінарної відповідальності, що застосовуються до суддів та її ефективність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2026. Вип. 93. Ч. 3. С. 363–369.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Халаджи О. В. Окремі питання ефективності заходів дисциплінарної відповідальності, що застосовуються до суддів. *Теорія і практика конституціоналізму: вітчизняний і зарубіжний досвід : матеріали Регіон. науково-практ. семінару, присвяч. 27-й річниці прийняття Конституції України (м. Дніпро, 20 черв. 2023 р.) / уклад.: канд. юрид. наук, доц. І. А. Сердюк, І. О. Смірнова. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2023. С. 100–104.*
8. Халаджи О. В. Дисциплінарна відповідальність судді як засіб публічного контролю за дотриманням принципів ефективного та доброчесного судівництва. *Права людини в контексті актуальних проблем державотворення, правотворення, правоінтерпретації та правореалізації : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., присвяч. 77-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Дніпро, 10 груд. 2025 р.) / упоряд.: канд. юрид. наук, доц. І. А. Сердюк; канд. юрид. наук, доц. Ю. С. Завгородня. Дніпро : Дніпров. держ.*

ун-т внутр. справ, 2025. С. 123–127.

9. Халаджи О. В. Правові засади та принципи процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини* : зб. матеріалів XII Міжнар. науково-практ. конф. (м. Луцьк, 12 груд. 2025 р.) / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. С. 477–480.

10. Халаджи О. В. Окремі питання ефективності заходів дисциплінарної відповідальності, що застосовуються до суддів. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали X Міжнар. науково-практ. конф. (м. Дніпро, 16 бер. 2026 р.) : у 2 ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2026. С. 193–195.

АНОТАЦІЯ

Халаджи О. В. Адміністративно-правове забезпечення дисциплінарної відповідальності суддів в Україні. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Дніпровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2026.

Дисертацію присвячено розкриттю особливостей адміністративно-правового забезпечення дисциплінарної відповідальності суддів в Україні, з'ясуванню його вад та виокремленню напрямів удосконалення.

У роботі з'ясовано сутність дисциплінарної відповідальності судді та правову природу процедури її застосування; визначено адміністративно-правові засади регулювання та принципи дисциплінарної відповідальності суддів в Україні; систематизовано суб'єктів правовідносин дисциплінарної відповідальності суддів в Україні та розкрито їх адміністративно-правовий статус; виокремлено досвід країн ЄС щодо встановлення та застосування дисциплінарної відповідальності до суддів та визначено напрями його впровадження в Україні.

У межах дослідження з'ясовано законодавче визначення та проблеми тлумачення підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; виокремлено систему заходів дисциплінарної відповідальності, що застосовуються до суддів та визначено її ефективність; здійснено аналіз процедури застосування заходів дисциплінарної відповідальності до суддів та запропоновано шляхи її удосконалення; розкрито особливості оскарження та виконання рішення, ухваленого внаслідок дисциплінарного провадження стосовно судді (за результатами аналізу судової практики).

За результатами дослідження сформульовано низку наукових висновків та пропозицій, які визначають новизну дослідження. Зокрема, систематизовано ознаки, які ідентифікують процедуру притягнення судді до дисциплінарної відповідальності як адміністративну процедуру; виокремлено позитивні світові практики процедури дисциплінарної відповідальності суддів та визначено шляхи їх можливого впровадження в Україні; обґрунтовано напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання дисциплінарної відповідальності суддів, а саме: ухвалення окремого Закону України «Про Дисциплінарний статут суддів», в якому треба систематизувати матеріальні та процедурні норми, які регламентують дисциплінарну відповідальність суддів; ухвалення Положення

про Дисциплінарні палати ВРП, в якому має бути визначено їх правовий статус; внесення змін до Закону України «Про судоустрій та статус судді» щодо закріплення порядку застосування всіх видів дисциплінарних стягнень до судді, уточнення видів дисциплінарних стягнень та підстав для їх застосування, визначення кола обмежень для судді, які передбачають застосування такого дисциплінарного стягнення, як попередження.

У роботі набули удосконалення наукові підходи щодо: уточнення підстав застосування деяких дисциплінарних стягнень до суддів у Законі України «Про судоустрій та статус судді», виокремлення особливостей позасудового (адміністративного) оскарження та судового оскарження рішення ДП ВРП щодо застосування до судді заходів дисциплінарної відповідальності, а також щодо виокремлення вад порядку виконання таких рішень та напрямів його удосконалення.

Ключові слова: дисциплінарна відповідальність суддів, адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правове регулювання, адміністративна процедура притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

SUMMARY

Khaladzhi O. V. Administrative and legal support of disciplinary liability of judges in Ukraine. – *On the rights of the manuscript.*

Dissertation for the degree of candidate of legal sciences in the specialty 12.00.07 – administrative law and process; financial law; information law. Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, 2026.

The dissertation is devoted to revealing the features of administrative and legal support of disciplinary liability of judges in Ukraine, clarifying its shortcomings and identifying areas for improvement.

The work clarifies the essence of disciplinary liability of a judge and the legal nature of the procedure for its application; defines the administrative and legal principles of regulation and principles of disciplinary liability of judges in Ukraine; systematizes the subjects of legal relations of disciplinary liability of judges in Ukraine and reveals their administrative and legal status; the experience of EU countries in establishing and applying disciplinary liability to judges is highlighted and the directions of its implementation in Ukraine are identified.

Within the framework of the study, the legislative definition and problems of interpreting the grounds for bringing a judge to disciplinary liability are clarified; the system of disciplinary liability measures applicable to judges is highlighted and its effectiveness is determined; the procedure for applying disciplinary liability measures to judges is analyzed and ways of its improvement are proposed; the features of appealing and executing the decision made as a result of disciplinary proceedings against a judge are revealed (based on the results of the analysis of judicial practice).

As a result of the study, a number of scientific conclusions and proposals have been formulated that determine the novelty of the study. In particular, the features that identify the procedure for bringing a judge to disciplinary liability as an administrative procedure have been systematized; positive world practices of the procedure for disciplinary liability of judges are highlighted and ways of their possible implementation in Ukraine have been determined; The directions for improving the administrative and legal regulation of the disciplinary liability of judges are substantiated, namely: the adoption of a separate Law of Ukraine “On the Disciplinary Statute of Judges”, which should systematize the substantive and procedural norms regulating the disciplinary liability of judges; the adoption of the Regulation on the Disciplinary Chambers of the Supreme Court of Justice, which should determine their legal status; amendments to the Law “On the Judiciary and the Status of Judges” to establish the procedure for applying all types of disciplinary sanctions to judges, clarify the types of disciplinary sanctions and the grounds for their application, and determine the range of restrictions for judges that provide for the application of such disciplinary sanctions as a warning.

The work has improved scientific approaches to: clarifying the grounds for applying certain disciplinary sanctions to judges in the Law of Ukraine “On the Judicial System and the Status of Judges”, identifying the features of extrajudicial (administrative) appeal and judicial appeal of the decision of the Supreme Administrative Court of Ukraine on the application of disciplinary measures to a judge, as well as identifying defects in the procedure for implementing such decisions and areas for its improvement.

Keywords: *disciplinary liability of judges, administrative and legal support, administrative and legal regulation, administrative procedure for bringing a judge to*

disciplinary liability.